

EN LITEN KULTURHISTORISK VANDRING I MALVIK

Natur-kultur SØNDAGSTUR!

Skøyteis. Foto: Sveberg barnehage.

I MALVIK SKAL DET VÆRE GODT Å LEVE!

Gjennom prosjektet LEV VEL har vi undersøkt hva Malvikingene setter pris på med kommunen sin. Noe av det vi har funnet ut er at innbyggerne i Malvik trives og opplever at de har et godt liv. Møteplassene i lokalmiljøet og tilgangen til sjøen og marka er sider av Malvik kommune som blir trukket frem som viktige grunner til at folk trives.

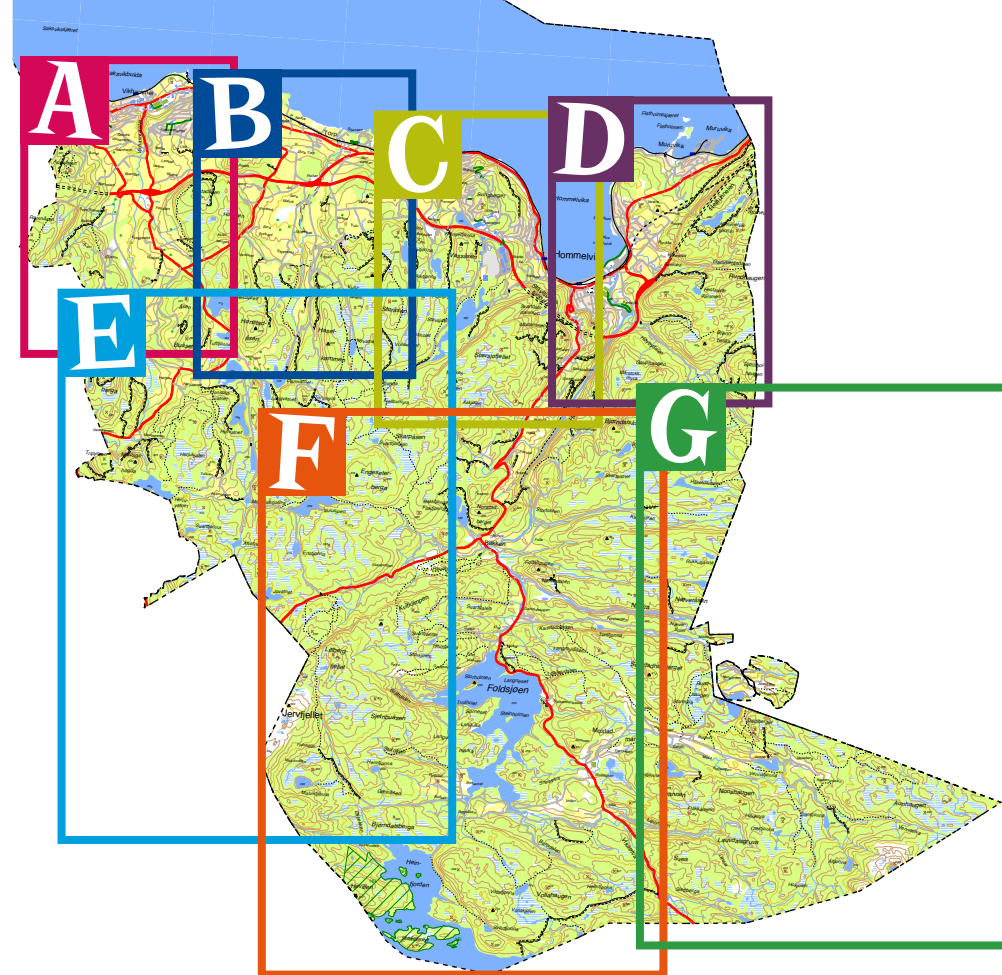
Denne brosjyren er en populær trykksak i Malvik og vi trykker den nå for tredje gang, nå med nye møteplasser og tilbud. Denne gangen har også malvikingene bidratt til brosjyren med egne bilder, vi takker for alle de flotte bildene vi har fått inn denne gangen.

Kommunen er både jordbrukskommune og industrikommune, og dette gjenspeiles i kulturarven. Kommunen har også lange og sterke tradisjoner

innen arbeiderbevegelsen, og dette har satt og setter fremdeles sitt preg på lokalsamfunnet. Brosjyren gir en oversikt over kulturminner, museer og friluftsliv i Malvik Kommune. Vi ønsker med denne utgivelsen å motivere gamle og nye malvikinger til å bli bedre kjent i egen kommune.

Malvik kommune, frivillige organisasjoner og privatpersoner legger ned en betydelig innsats i å bevare og formidle kommunens kulturarv. Historielagene i Malvik er meget aktive og har en utadrettet virksomhet i forhold til skoler og lokalmiljø. De tar ansvar for bevaring og restaurering av bygninger og gjenstander, gjennomfører utstillinger og arrangementer. De tar også ansvar for rydding og formidling av kulturminner.

God tur, og LEV VEL i Malvik!

Brosjyren er delt inn i tre deler:

- Historier
- Severdigheter og møteplasser
- Turpostkasser

**Malvik
nordvest,**
Side 6–9

**Malvik
nordøst,**
Side 18–23

**Malvik
sørvest,**
Side 30–31

**Malvik
nord 1,**
Side 10–13

**Malvik
Sørvest,**
Side 24–25

**Malvik
nord 2,**
Side 14–17

**Malvik
sør,**
Side 26–29

- R** Fornminne
- K** Kulturminne
- M** Museum
- Pilegrimsleden
- Turpostkasse

Hommelvik sentrum. Foto: Odd-Rune Wang.

Kulturminner og kulturmiljøer

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng.

(Lov 9. juni 1978 om kulturminner)

Noen av de eldste boplassene i trønderske skogsområder er funnet ved Foldsjøen i Mostadmark i Malvik. Boplassene er mellom 7000 og 9000 år gamle. Gravfunn og løsfunn fra yngre jernalder, ca 500 år før – ca 500 e.Kr, indikerer bosetting i ytre Malvik rundt vikingetid. Gravhaugene lå tett i tett langs strandlinja fra Saksvikmarka i vest til Holmen i Muruvik i øst. En stor del av dem ble tidlig utjevna ved jorddyrkinga. Ansamlingen av gravhauger var størst i grenda omkring Malvik kirke. Gården Haugan har trolig fått navn etter disse. Nede ved sjøen i Hauganmarka, på et uberørt nes, ligger

flere gravhauger. Gravhauger finnes også på Vikhammer nedre og på Kongshaugan på Vikhammer. De fleste gårdene hadde sin egen seter og setervollene lå i de indre delene av kommunen. Noen gårdsbruk hadde også felles seter. I Malvik opphørte seterdrifta i andre halvdel av forrige århundre. I dag finnes tydelige spor etter de fleste setervollene, men flere er også helt gjengrodd. Mange seterstier er synlige ennå. Takket være et stort arbeid fra enkeltpersoner er 44 setervoller registrert, og en god del er skiltet.

SEVERDIGHETER OG MØTEPLASSER

	Side	Kart
1 Fjølstradrøa	34	A
2 Saksvik	6	A
3 Romboleden	8	A
4 Saksvikkorsen	6	A
5 Malvik kirke	10	B
6 Minnestein på Hasetkammen	12	B
7 Hallstad-Sollielva	16	C
8 Messebygget Midtsand	14	C
9 Midtsandtangen friluftsområde	16	C
10 Johan Nygaardsvold museum	20	D
11 Jakobsli museum	20	D
12 Hommelvik kirke	20	D
13 Sentrumsnær trebebyggelse	22	D
14 Café Rampa	22	D
15 Torggården	22	D
16 Bruket kulturhus	22	D
17 Brokarene etter Homla bro	23	D
18 Bautaen over Odd Wullum	18	D
19 Samlebautaen	18	D
20 Tyskertrappene	18	D
21 Minnesmerke 22. juli	20	D
22 Mostadmark jernverk	28	F
23 Mariaalteret og Mariakilden	26	F
24 Mostadmark kapell	26	F
25 Nygaardsvollen	23	F
26 Bautaen over Arnt Sæther	28	F
27 Høibytrøa	30	G

TRIMPOSTKASSER

	Kart
A Kartdel Svartnesset	D
B Hestmarkdammen	D
C Bjørnrommet	G
D Gullringmoen	G
E Håsetdammen	G
F Nilsdalen	G
G Litjfellet	G
H Engfjellet	G
I Sveagruva	G
J Lauvdalaen	G
K Vollatjønnå	F
L Hevillen	F
M Trulsen	E, F
N Skarpåsen	E, F
O Nyvatnet	B, E
P Hasetkammen	B, E
Q Karrusdammen/Jobu	A, B
R Hallguttu/Navnetreet	C
S Stavsjøen	C
T Merkespynten	E, C
U Jernbanedammen	C
W Buhølen	F
X Nygaardsvollen	F
Y Alfheim	D

Skilting i marka. Foto: Renate Eliassen.

Skitur. Foto: Sveberg barnehage.

A Malvik nordvest

SAXE PÅ VIK

Vik er den første gården i Malvik som omtales i norgeshistorien. Snorre Sturlasson beskriver Saxe på Vik som "en gjev mann i Trondheimen". Saxe levde samtidig med den siste vikingkongen, Magnus Barfot, som var konge fra 1097 til 1103. Bonden på Vik hadde to døtre, Tora og Sigrid. Sigrid ble Magnus' frille (elskerinne) og sammen fikk de sønnen Olav. Kong Magnus hadde også to andre sønner, Øistein og Sigurd (Jorsalfar). I 1103 ble sønnene tatt til konger. Kong Olav var bare 17 år da han døde i 1115.

2 SAKSVIK

er den eldste omtalte gården i Malvik. Arkeologisk materiale tyder på at gården er fra eldre jernalder. Gården nevnes i Magnus Barfots saga i Snorre. På 1600-tallet ble gården delt i to: Saksvik Øvre og Saksvik Nedre. Hovedbygningen på Gården Saksvik Nedre rommer i dag både brukkunst og handel.

STEDSNAVN FORTELLER HISTORIE

Stedsnavn kan være viktige kilder til historisk kunnskap. I middelalderen ble det satt opp andaktskors på fremtredende

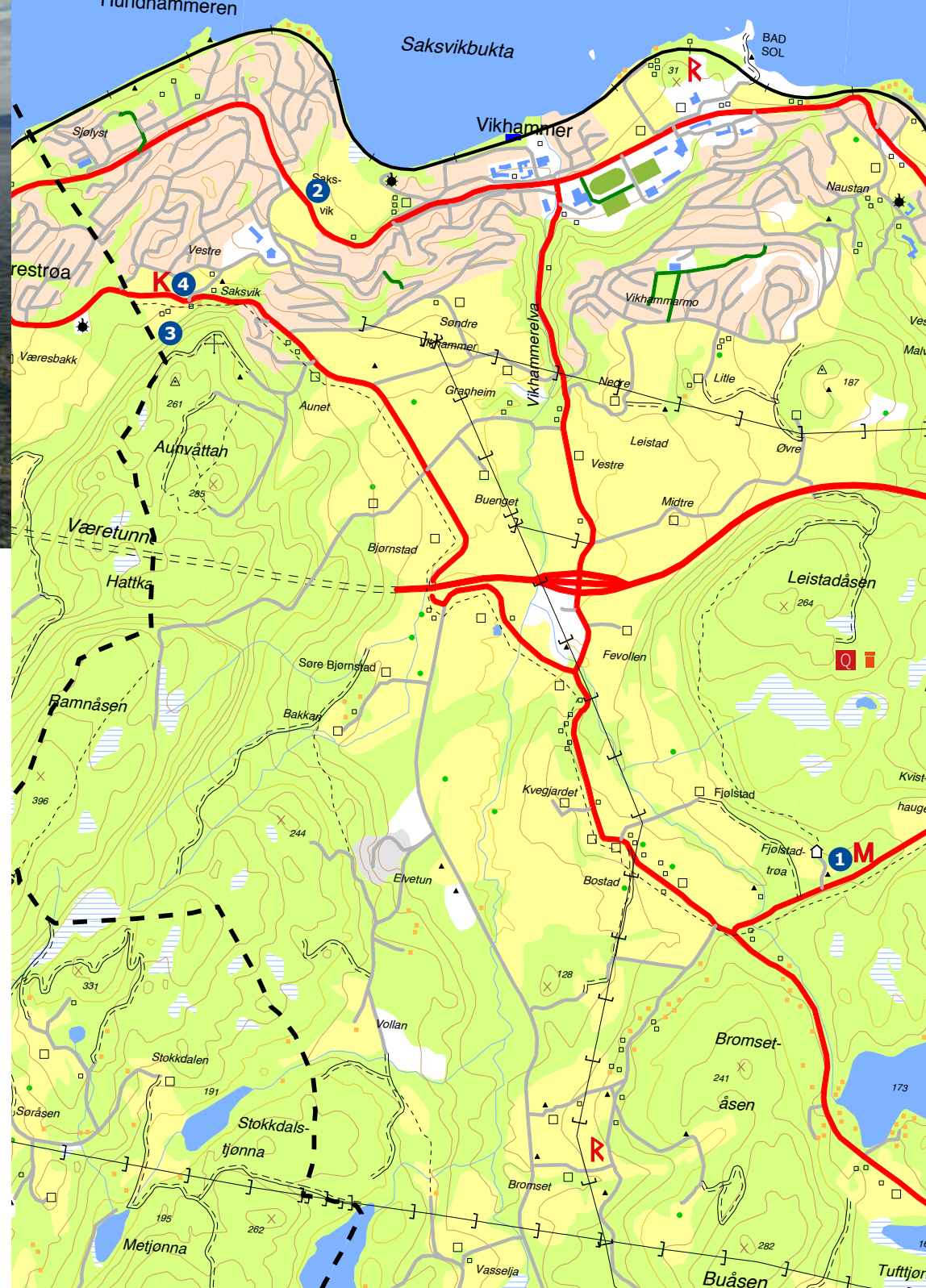
steder. De markerte steder for bønn og var i seg sjøl gjenstand for tilbedelse. Et slikt kors hevdes å ha stått på den høyeste bakken ovenfor Saksvikgårdene, og stedet heter derfor den dag i dag Saksvikkorsen K. I 2009 ble et nytt trekors innviet på Saksvikkorsen.

TRØNDERSK FIRKANTTUN

Gårdsbebyggelsen i Malvik er i hovedsak gjennomført i tradisjonelt trønderisk firkanttun, nøye tilpasset klimaet. Denne tunformen regnes som et trekk fra renessansen, og kom først i bruk på embetsgårdene. Gode eksempler finner vi på Saksvik-, Vikhammer- og Haugangårdene (kart B).

Det vanligste våningshuset er den tradisjonelle trønderlåna i ulike varianter. Bortsett fra ett enkelt islettav rekketun, Halstad (kart C), er firkanttunet enerådende. Husmannsplasser Folketellinger fra 1875 forteller om 157 husmannsplasser i Malvik. Variasjonen er stor, noen husmenn greide seg godt, andre levde på fattigrensa.

Husmannsplassen Fjølstadtrøa er i dag museum M.

- 1 Fjølstadtrøa
- 2 Saksvik
- 3 Romboleden
- 4 Saksvikkorsen

Q Karrusdammen/Jobu

Saksvikkorsen. Foto: Roy Høgstad.

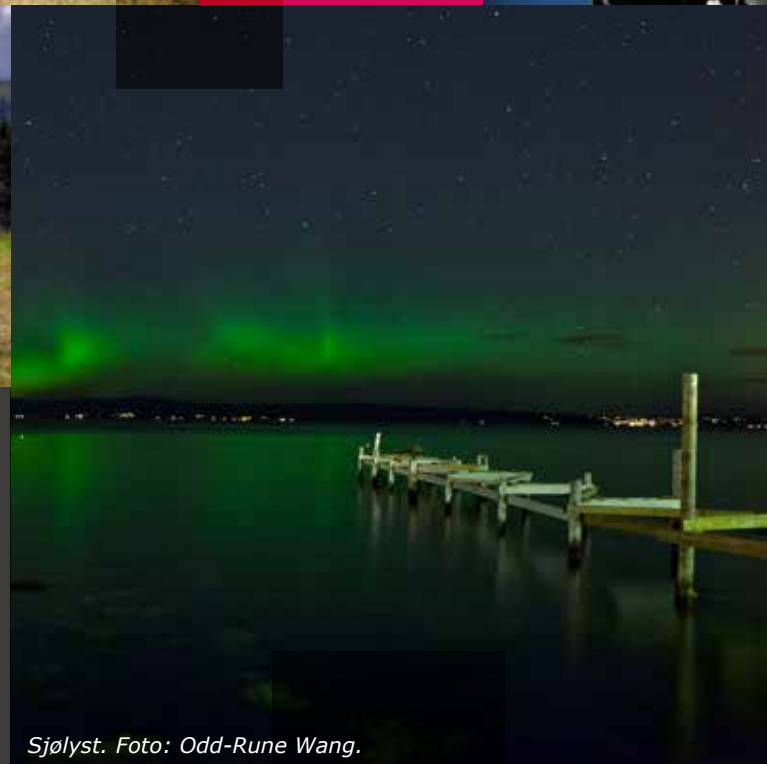
Stasjonsfjæra Vikhammer. Foto: Marte Overvik.

Skogens vokter.
Foto: Vidar Hamre.

Fjølstadtrøa.
Foto: Odd-Rune Wang.

Sjølyst. Foto: Odd-Rune Wang.

KARUSSDAMMEN

På myrene sør-øst for Leistad-åsen finner du Karussdammen. Karuss, Carassius carassius, er Norges mest utbredte karpefisk. Mange steder har den blitt satt ut av mennesker. Det antas at strøk kan den vokse seg opp mot fire kilo. den opprinnelig levde i Det kaspiske hav. Muligens ble karussen i Malvik innført til Norge av katolske munkar. Her i landet blir denne tidligere høyt verdsatte matfisk ikke mer enn et par kilo stor. I varmere strøk kan den vokse seg opp mot fire kilo.

3 ROMBOLEDEN

også kalt "Den store Romboveien", ledet pilegrimene gjennom Malvik på sin vei til Nidaros. Veien, som åpnet 19. juli 2000, kommer fra Sverige, fra traktene rundt Uppsala. Den går via Härjedalen til Skardøra i Tydal og videre gjennom Selbu til Mostadmark i Malvik hvor den går over i Pilegrimsleden. Leden er et svensk begrep og navnet Rombo stammer fra "Rombolandet", jordbruksområdet rundt Mälaren. Veien er en gammel ferdsels- og handelsvei, og det var naturlig at pilegrimene benyttet samme ferdselsåre. Romboleden krysser kommunegrensen til Trondheim ved gården Saksvik og høyden Korsen.

Stasjonsfjæra, Vikhammer. Foto: Marte Overvik.

B Malvik nord 1

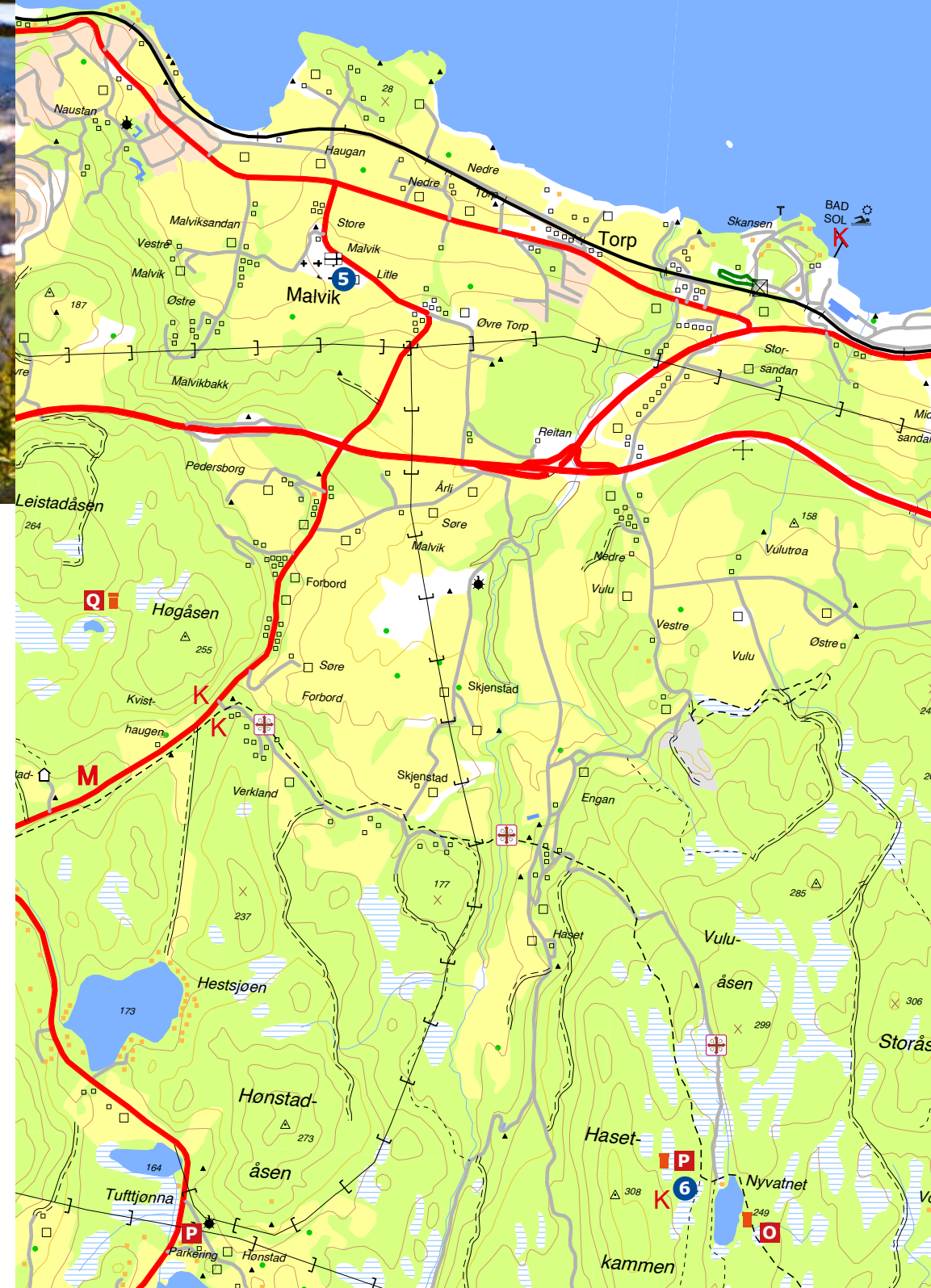
5 MALVIK KIRKE

ligger langs Malvikveien, mellom Vikhammer og Midtsand. Kirken ble innvidd 18. november 1846 og erstattet "Gammekirke" fra 1656. Tidligere sto det en stavkirke her fra 1449 og en enkel trekirke fra 1596. I 1996 feiret Malvik kirke sitt 150 års jubileum. Kirken er en korskirke som ruver godt i landskapet. Av eldre kirkeinteriør fra "Gammekirke", er bevart en altertavle, prekestol og døpefont. Den barokke altertavlen er rikt utsmykket med profilerte gesimser og forgylte kjerubhoder. Folk fra Mostadmark sognet også til Malvik kirke og kirkeveien gikk gjennom Malvikmarka. Her kjørte man malm til Mostadmark jernverk i verkets første tid og her fraktet selbyggene kvernsteiner og tømmer. Denne gamle ferdselsveien er ryddet og merket fra Bakken i Mostadmark til Engan forbi Nyvatnet. Siden 1989 arrangeres årlig "Kjerkestimarsjen" på denne traseen i midten av juni. Like ved inngangen til Malvik kirke står en minnestein, reist i 2007 på 150-års festivalen til minne om utvandringen fra Malvik som starta i 1857. I Malvik gravkapell, like ved kirka, er en veggutsmykning av "Den oppstandne Kristus". Maleriet er malt av

Oddmund Kristiansen i 1955. Kirkestua, som opprinnelig har tilhørt gården Malvik Store, ligger i nær tilknytning til kirka. Kirkestua er ei eldre trønderlån fra midten av 1800-tallet som fungerer som menighetshus. Låna er omfattende restaurert på dugnad under ledelse av Stiftelsen Malvik kirkestue. På vestre del av Malvik kirkegård står to gravstøtter med "sølvkranser" montert i steinen. Den ene gravstøtta er fra 1845 og den andre er mest sannsynlig reist i 1930. Tradisjonen med å bruke sølvkranser i begravelser sammenheng var kjent i Norden omkring forrige århundreskifte, særlig på begynnelsen av 1900-tallet. Det mest vanlige var at sølvkransen var festet på en pute, de kunne også være montert i en trekasse med glasslokk. Noen kranser er også montert i støtter slik som her.

MALVIK STORE

Malvik Store, som også var gjestgiveri, er bygd på et platå med utsikt over fjorden. Det er typisk at gårdene ble anlagt på slike strategiske steder med oversikt over store områder. Jordbruket har stått sentralt og satt tydelig preg på kultur og kulturlandskap i Malvik

- 5 Malvik kirke
- 6 Minnestein på Hasetkammen

- O Nyvatnet
- P Hasetkammen
- Q Karrusdammen/Jobu

MALVIK MIDT I TRAFIKKEN

Haugan Øvre var et naturlig tilholdsted for skysstasjonen. Haugberget, nord for Haugangårdene, var i lange tider fast skysskifte for folk som reiste sjøveien til og fra Trondheim. Helt fram til slutten av 1700-tallet gikk en stor del av trafikken mellom bygdene på Strindfjorden. Tidlig på 1700-tallet var det to kroer og flere båtnaust her.

DÅRLIGE VEIER INGEN NYHET!

Før 1800-tallet var det vanskelig å ta seg fram med hest og kjerre langs ferdselsveien i kommunen. Med slede på vinterstid var det nok noe enklere, men også da kunne utfordringene bli store, selv for den beste kusk. Kløv var mye brukt. Høsten 1712 reparerte Erik Byggmester tårnet på Malvik kirke. I regninga har han tatt med: "Leiet hest med kløven frem og tilbake, hobes jeg derfor at nyde for min umage og vegens bekostning, syv riksdaler".

STORSAND OG KARLSLYST

Storsand gård og gården Karlslyst i Hommelvik er eksempler på en annen og nyere type byggeskikk enn vanlig i Malvik. Flere gårdsbruk endret sin rolle i 1870-åra. Nye eiere, ofte fra byen, overtok, og gårdene skulle framstå som betydelige herregårder. Denne gruppen eiere førte til nye sosiale mønstre som påvirket kulturdanningen i kommunen.

6 RADIOSTASJONEN PÅ HASETKAMMEN

Heimefronten var aktiv i Malvik. Den registrerte bl.a. forsvarsanlegg og troppeforflytninger og sendte meldinger til England over lokale radiosendere. En av disse radiopostene lå på Hasetkammen. Stasjonen var bemannet av to norske motstandsfolk, tilknyttet det engelske Secret Intelligence Service. I september 1944 lyktes tyskerne i å peile stasjonen. Den ble omringet, og den ene av motstandsfolkene, Jan Solberg (23), ble drept under skuddvekslingen som oppstod. Den andre, Johan Svedahl, var

tilfeldigvis i bygda for å hente batterier til radiosenderen. Det berget livet hans.

KRAFTEN I SOLA

I førkristen tid dyrka folk naturen, sola og de livgivende kreftene. Minner om slik natur- og fruktbarhetskultus har en i funn gjort i Forbordsgrenda, nærmere bestemt på Kleivvollen. Her fant man et anlegg som man antar ble brukt i en eldgammel fruktbarhetskultus. Blant annet ble det funnet en stor steinhelle med et solkors risset inn. I midten av solkorset var det laget et hull, der har det trolig stått en stang som kastet skygge på steinen i ulike himmelretninger.

SAGN – ET VIKTIG KULTURMINNE

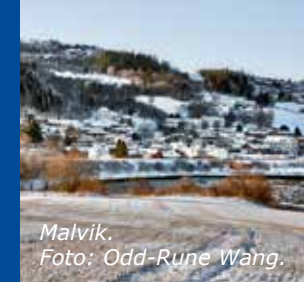
Vi finner spor etter den gamle kulturen i Malvik både i form av redskap og gravminner, og i form av tradisjoner, sanger og sagn. Sagnet om Ridderen i Forbordskleiva er ett eksempel.

RIDDEREN I FORBORDSKLEIVA

Opp i Forbordsåsen stakk det for lenge sia ut ein berghammer med særegen form, den likna ein snøskavl – ein hengeskaavl. Vegen gjekk tett under den hengebratte åsen. Ein flokk riddarar kom ridande over marka mot Forbord, kanskje var de på veg inn mot byen. Dei fór i fredeleg ærend og hadde ikkje rustning på. Dei var kledde i fargerike drakter – raude, blå og grønne kapper flagra i vinden. På hovudet bar dei hattar med vaiande fjør i. Hestane deira var unge og spræke. Somme var svarte, somme var brune, og éin hest var raud med lingult faks. Det gjekk i skarpt tråv gjennom skogen og fram på kleiva, og karane lo og ropa til kvarandre. Riddaren på den raude hesten svinga ut av flokken og sette beint oppover den bratte åsen. Dei andre ropa at han skulle vende, men riddaren berre lo og peika på noko opp i bratta, og i det same hendte det: Dei hørte ein underleg sterk sus i lufta og så eit fælt brak. Hestane vart skremte og sette av garde i alle leier. Da ryttrarane fekk tøymt dei

Nyvatnet, Malvikmarka. Foto: Roy Høgstad.

Malvik. Foto: Odd-Rune Wang.

Skjenstad. Foto: Odd-Rune Wang.

Hasetkammen. Foto: Roy Høgstad.

og vendte tilbake til vegen under åsen, var riddaren og den raude hesten borte. Den bratte bakken var óg borte, eit skred av stein var kome i staden, og nedst i skredet var to store steinar. Ei skarp lukt av brent stein slo imot dei, og lause steinar rulla enda i utkantane av raset. Riddarane steig av hestane. Med bøygde hovud knela dei ved dei store steinane og tok farvel med venen og stallbroren sin. Så steig dei i salen og reid stilt ned kleiva og inn i skogen. Fra "Riddaren og Roald" av Leif Halse.

BEIN AV MANN OG HEST

I et tillegg forteller Halse om en gang for omtrent hundre år siden (1876); de drev og tok ut veifyll oppi Forbordskleiva. Da fant de bein, store og små bein

om hverandre. En spydspiss og et fyrstål fant de også. Senere fikk de vite at det var bein av mann og hest de hadde funnet. Funnene skal være tatt med til oldsakssamlinga på museet i Trondheim, "og der er dem no", ifølge Halse. I en vitenskapelig artikkel omtaler fylkesarkeolog Kristian Pettersen funnene fra vikingtiden (800 – 1050 e Kr.). Han skriver at det er "ingen umulighet at sagnet kan ha holdt seg fra ulykken skjedde og til krigeren ble gravd fram. Folkeminneforskerne mener dette er sannsynlig og tar dette som et eksempel på at muntlig overlevering kan holde seg i tusen år. Hvorvidt dette er riktig får vi aldri vite, men tanken er fascinerende og som all tradisjon gir den oss en spesiell tilknytning til fortiden."

C Malvik nord 2

**MALVIK UNDER
ANDRE VERDENSKRIG**

Malvik lå sentralt til, mellom de store bunkersene på Nyhavna i Trondheim og den store militære flyplassen på Værnes. Tyskerne etablerte en stor brakkeby til personell og til lagring av militært materiell på Midtsand. I dag er den gamle militærleiren på Midtsand et statlig sikret friluftsområde. På Midtsandtangen var det flere luftverkanonstillinger med tilhørende lyskasterbatteri. På Storsand, der bedriften INTRA i dag holder til, bygde tyskerne kaianlegg med en tilhørende taubane (kart C). Den førte forskjellige typer ammunisjon til et stort lager i Malvikmarka, ikke langt fra kirka.

**STORSALAMANDER
- " MALVIKMARKAS LILLE DRAGE"**

I Malvik ligger tyngdepunktet for bestanden av storsalamander i Trøndelag. Dette til tross for at

kommunen geografisk sett er liten i areal. Malvikmarka er i sentrum av kjerneområdet for storsalamander i regionen. Her fins den tetteste forekomsten av lokaliteter og dessuten flere lokaliteter med høy individtetthet, spesielt i området vest for Stavsjøen. I Trøndelag holder salamanderen til i fisketomme dammer i utmarka. Det gjør at den er mindre utsatt for menneskelige påvirkninger enn sørover i landet hvor gårds- og hagedammer i større grad er tilholdssted. Ser man bort i fra utbygging i utmarka (for eksempel hyttefelt) og tiltak som påvirker vannmengde (grøfting / drenering), vil tradisjonell bruk av utmarka ikke føre til negativ innvirkning på salamanderen.

8 MESSEBYGGET

på Midtsand leir, som ble anlagt av tyskerne i begynnelsen av krigen, er restaurert av Malvik idrettslag.

- 7 Hallstad-Sollielva
- 8 Messebygget Midtsand
- 9 Midtsandtangen friluftsområde

- R Hallguttu/Navnetreet
- S Stavsjøen
- T Merkespynten
- U Jernbanedammen

Midtsandtangen. Foto: Elin Trondvold Aas.

Navnetreet.
Foto: Renate Eliassen.

Stamtjønna.
Foto: Renate Eliassen.

Jernbanedammen.
Foto: Elin Trondvold Aas .

**9 MIDTSANDTANGEN
- FRUKTA ER FOR ALLE**

Midtsandtangen er et populært utfartsområde særlig for barnefamilier. Store aktivitetsflater, stier, god plass til sol og bad og ei langgrunn strand gjør området populært. I 2005 overtok Direktoratet for Naturforvaltning eiendommen «Midtsand Leir» etter at Stortinget bevilget midler til erverv og sikring av eiendommen til friluftsmål, og til riving av eksisterende bygningsmasse. I 2007 vant arkitektfirmaet Agraff AS en plankonkurranse for eiendommen med sitt konsept «Frukta er for alle». I dag er Midtsandtangen Friluftslivsområde ferdig opparbeidet med over 7000 urteplanter, bærbusker og frukttrær. Alle er velkommen til å høste her i regionens største kjøkkenhage! Midtsandtangen forvaltes og driftes av Malvik kommune. Midtsandtangen er godt tilrettelagt med 250 parkeringsplasser, gode sanitærforhold og sommerkafeen «Pæra». Midtsandtangen ligger ikke lengre unna enn 10 minutt med bil fra Trondheim og Stjørdal.

7 HALLSTAD – SOLLIELVA

Området ved utløpet av Sollielva, like ved Halstad gård, var på 1800-tallet et senter for flere typer industriell virksomhet: spinneri, sagbruk, møller, stampehus og eddikkokeri. Hommelviken Møllebruk fra 1850-årene, bestod av to møller, og i elva ligger rester av en halv møllestein. De to sagbrukene og stampehuset lå ved elva. Eddikkokeriet lå ned mot sjøen. Halstadelvens Bomuldsspindri, senere "Hommelvikens Spindri" var i drift fra 1850-1880-årene. Det ble også vevd bomullstøy ved fabrikken. Arbeidsstokken var ufaglært og besto i hovedsak av kvinner og barn. Produktene fra industrivirksomheten ble transportert og eksportert videre fra brygga og kaianlegget ved sjøen.

Ly & Le på Midtsand. Foto: Odd-Rune Wang.

D Malvik nordøst

FERDSLSVEIER

Ferdselsveiene gjennom kommunen har flere ganger endret trasé og gått gjennom nytt landskap. Veiene preger både natur- og kulturlandskapet, og derfor vil det også svært ofte finnes kulturminner i tilknytning til traséene. Blant de eldste ferdselsårene til Hommelvik, er vegen gjennom Gammelåsdaalen fra Lånke og ned til Hågenstad gård. Den skriver seg fra ca. 1700.

Veien mellom Solbakken og Muruvik I 1859 sto veien mellom Solbakken og Muruvik ferdig. Den fungerte som hovedferdselsåre mellom Hommelvik og Stjørdal til 1882 da jernbanen var ferdig utbygd. Deler av veien er nå restaurert og nyttes som turvei.

Hommelvik under andre verdenskrig Hommelviks gode kaianlegg og muligheten til videre transport på jernbane ble verdsatt også av tyskerne under krigen. Vika var befestet med antiluftskyts og søkelyskastere. Fra 1943 var det sjøflyhavn i Hommelvik, og det kunne ligge opp til 20 sjøfly fortøyd på bukta. Et større antall privatboliger og offentlige bygninger ble rekvirert i Hommelvik, vesentlig til innkvartering av personell, men også til bruk som lager og kontorer.

18 Bautaen over ODD WULLUM

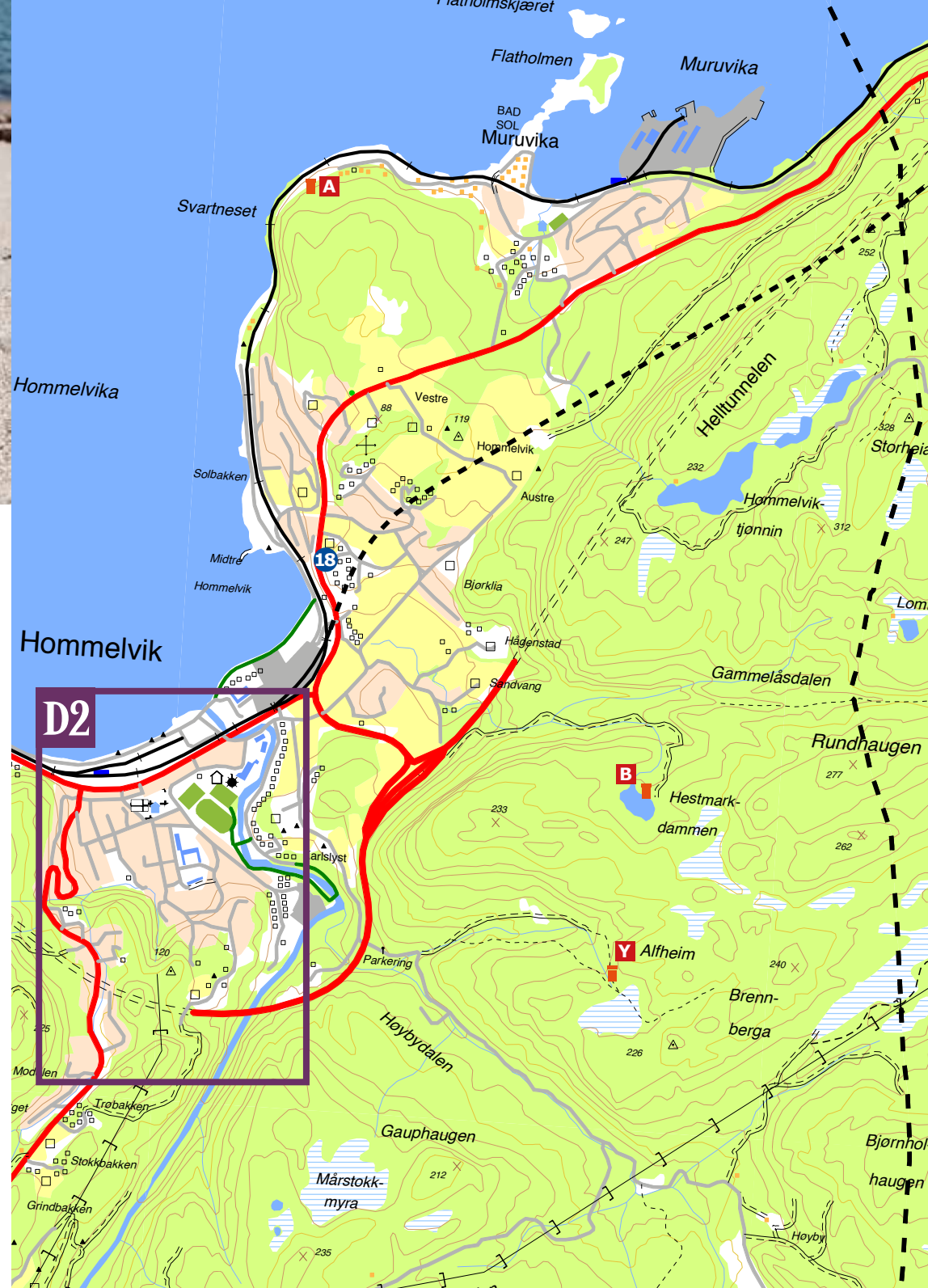
står i Solbakken ved fylkesveg 950 ca. 2 km øst for Hommelvik sentrum. Odd Wullum ble skutt her etter å ha rømt fra tysk fangenskap i Trondheim. Han ble forrådt og skutt av Gestapo under forsøk på pågripelse 18.11.1943. Odd Wullum var fra Trondheim.

19 SAMLEBAUTAEN

på Hommelvik kirkegård inneholder navnene på ni personer fra Malvik som enten ble drept i krigshandlinger, døde på sjøn eller i tysk fangenskap under krigen.

20 "TYSKERTRAPPENE"

på Thoresenberget er fra 2. verdenskrig. Trappeanlegget ligger opp til høyre etter første rundkjøring i sentrum av Hommelvik sørfra. Seks ulike trappeanlegg er forbundet med ni skytterstillinger. Bygverket ble bygd som forsvarsanlegg for tyskernes sjøflyhavn i Hommelvik under krigen av krigsfanger. Trappene består av tilhugd naturstein og murbruk. Ringvernsstillingene ses som fordypninger i terrenget. Trappeanlegget fører opp til et større anlegg/ stilling hvor det er rester av en oppmurt løpegrav i stein.

- 10 Johan Nygaardsvold museum
- 11 Jakobsli museum
- 12 Hommelvik kirke
- 13 Sentrumsnær trebebyggelse
- 14 Café Rampa
- 15 Torggården

- 16 Bruket kulturhus
- 17 Brokarene etter Homla bro
- 18 Bautaen over Odd Wullum
- 19 Samlebautaen
- 20 Tyskertrappene
- 21 Minnesmerke 22. juli

- A Svartneset
- B Hestmarkdammen
- Y Alfheim

11 JAKOBSLI MUSEUM

Museet drives av Historielaget Hommelviks Venner. (Mer på side 33)

21 MINNESMERKE 22. JULI

Kunstverk i granitt av Nico Widerberg, med tekst av Lars Saabye Christensen Minnesmerket er plassert i starten av Kirkegata ved siden av Hommelvik kirke, og ble avduket 10.november 2012.

12 HOMMELVIK KIRKE

ligger i Hommelvik sentrum. Trekirken ble innviet den 25. mai 1887 og er tegnet av arkitektene Johan Wæhre og Osvald Magnus Günther. I 1950 ble kirken omfattende restaurert under ledelse av arkitekt John Tverdal. Interiøret ble modernisert og kirken fikk blant annet ny dekorert galleribrystning, prekestol, altertavle og orgel. Hommelvik kirke har en vakker akustikk og kirken benyttes ofte som arena av sang- og musikklivet i Hommelvik.

BAUTA OVER JOHAN NYGAARDSVOLD

tidligere statsminister Johan Nygaardsvold døde i 1952 og ligger begravd på Hommelvikkirkegård. Bautaen ble reist av Det Norske Arbeiderparti.

10 JOHAN NYGAARDSVOLD MUSEUM

Museet ligger øverst i JohanNygaardsvolds gate i Hommelvik sentrum. Johan Nygaardsvold var statsminister i Norge i åra 1935-1945. Les mer om museet på side 32).

STEDSNAV N FORTELLER HISTORIE

I forbindelse med meieridrift i Hommelvik ble det tatt is i en dam i Løfta. Dammen ble derfor kalt Isdammen eller Meieridammen. Stedsnavnet forteller her om tidligere tiders bruk.

INDUSTRIENS FRAMVEKST

På midten av 1800-tallet, under og etter Krimkrigen, var det oppgangstider i Hommelvik, som ellers i landet. Dette gjaldt spesielt for skipsfarten, men også for skogbruk og trelast. Sagbrukene hentet

kraft fra lokale elver og bekker. Vann ble samlet i et sinnrikt system av dammer og sluset ut etter behov.

SKIPSVERFTSINDUSTRI OG ANNEN NÆRINGSVIRKSOMHET

Fra 1850-åra spilte også skipsverftsindustrien en viktig rolle i Hommelvik. Det var flere verft i vika. De mest kjente var verftet i Nygårdshavn og Hommelvikens Jægtbyggeri, som seinere fikk navnet Hommelvikens Skipsverft. Tradisjonene med bygging av båter og skip er holdt i hevd helt opp til vår tid. Næringsvirksomheten (utenom jordbruket) var konsentrert om elveosene og den gode havna. Her lå sagbruk, bomullsspinneri, teglverk og eddikfabrikk. Over kaia ble det skipet jernmalm til Mostadmark Jernverk (kart F).

INDUSTRISTEDET HOMMELVIK

Hommelvik har siden 1800-tallet vært et viktig industristed med blant annet kopperverk, skipsverft, støperi, sagbruk og teglverk, og Hommelvik havn var et viktig senter for utskipping av varer og produkter. Allerede i 1875 arbeidet mer enn fjerdeparten av de yrkesaktive i Hommelvik i industrien – langt mer enn i resten av landet. Og antallet fortsatte å stige. Etter byggingen av Merakerbanen (1875 – 1882), skjedde utviklingen fort. Trelasthandelen blomstret og dominerte næringslivet. Området rundt stasjonen ble det nye senteret med flere kjøpmannsgårder. Mojalet ble bygd ut med bebyggelse i kvartalsmønster. Hommelviks framvekst som industristed hadde flere årsaker. Her fantes gründere med lyst og mot til å satse, tilgang på vannkraft, råvarer og arbeidskraft. Her var jernbane, havn og nærhet til markedet.

NYE TIDER

I løpet av etterkrigstida ble de fleste industribedriftene nedlagt, og kaianleggene ble borte. Bilen overtok for toget som viktigste transportmiddel og mange begynte å pendle til Trondheim eller Stjørdal. I 1995 kom ny E6 med tunnel gjennom Hell. Den nye motorvegen ble lagt utenom tettstedet. Nye og varierte næringsetableringer skjer i dag i Svebergområdet.

Fra Saligberget til Stavsjøfjellet.
Foto: Anne Karin Kristiansen.

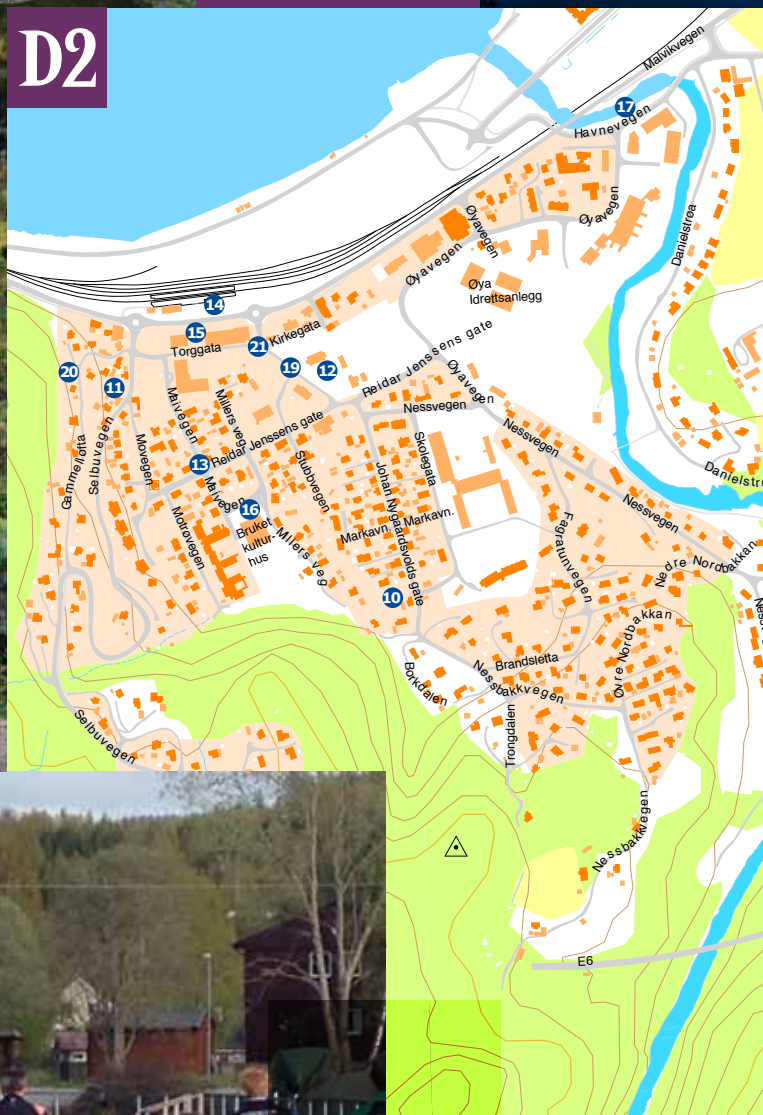
Tyskertrappene.
Foto: Elin Trondvold Aas.

D2

Øya Stadion, friidrettsbanen.
Foto: Toralv Spels.

Homla.
Foto: Odd-Rune Wang.

Alfheim. Foto:
Anne Karin Kristiansen.

Stasjonsfjæra Hommelvik.
Foto: Odd-Rune Wang.

Svartnesset.
Foto: Odd-Rune Wang.

Bruket kulturhus. Foto: Malvik-Bladet.

OMRÅDE AV KULTURHISTORISK BETYDNING

Etter initiativ fra Historielaget Hommelviks Venner har kommunen vedtatt en bevaringsplan for områder av spesiell kulturhistorisk betydning i Hommelvik. Dette omfatter bl.a. Johan Nygaardsvolds gate, Mojalet og nedre del av Selbuvegen (skravur).

13 SENTRUMSNÆR TREHUSBEBYGGELSE

Johan Nygaardsvoldsgate (Stykket/ Skolesletten), Mojalet og nedre del av Selbuveien er tre områder i Hommelvik sentrum som er regulert til bevaringsområder. Mange av trehusene på Stykket er flyttet fra sjøkanten i 1870-årene i forbindelse med anleggingen av Meråkerbanen. Flere av boligene til husmennene som tidligere sto på Moan, står nå i denne gaten. Johan Nygaardsvold museum ligger øverst i Johan Nygaardsvolds gate, og vi ser museet sentralt i bildet. Jakobsli Museum ligger nederst i Selbuveien.

16 BRUKET KULTURHUS

Bruket Kulturhus ble åpnet 1. desember 2014 som erstatning for Folkets Hus (1915-2013). Bruket gir Malvik en moderne kulturscene, til stor inspirasjon for lokale kulturorganisasjoner og med mulighet for profesjonelle aktører å opptre. På Bruket Kulturhus sin facebook-side får du mer informasjon om hva som skjer der. Malvik kommune er opptatt av gevinsten av at ulike fagområder jobber i lag, og nettopp derfor er Bruket Kulturhus er bygd i tilknytning til Hommelvik Helsetun.

14 "CAFÉ RAMPA"

ligger midt i sentrum av Hommelvik i en bygning som opprinnelig var et pakkhus, som var i drift fra 1880-1995. Bygningen og lokalene har vært gjenstand for en nennsom restaurering og den gamle atmosfæren er beholdt. Rampa har alltid vært et lokalt møtested for Hommelvikingene og med mange og varierte arrangementer holder således kafeen tradisjonene i hevd.

15 TORGGÅRDEN

også kjent som Dalumgården, er et hvitmalt toetasjes trehus som ligger midt i Hommelvik sentrum. Bygningen er fra midten av 1800-tallet og ble først drevet som "Jomfru Hammers hotell". Huset har hatt mange eiere og det har vært ulik virksomhet her. Huset er et av de få trehusbygningene i sitt slag som er bevart i Hommelvik sentrum.

17 BROKARENE ETTER GAMLE HOMLA BRO

fra 1800-tallet ses ved utløpet av elva Homla. Det er gedigne byggverk murt i naturstein. I tilknytning til brokarene ligger rester av et eldre kaianlegg, som var viktig utskipingshavn for industrien. I området ligger også en "tunnel" som ble brukt til tømmertransport til sagbruket. Den gamle broa ble erstattet av ny bro i 1938

HUSMANNSPLASSER

I 1865 var det omkring 220 husmannsplasser i Malvik. Nygaardsvollen, Høibytrøa og Høibyggerdet lå under storgården Karlslyst, som hadde flest husmannsplasser (22 stk.) under seg. Museet husmannsplassen Fjølstadtrøa lå under gården Fjølstad.

25 NYGÅRDSVOLLEN HUSMANNSPlass

ligger ca 5 km sør for Hommelvik sentrum. Vollen ble rydda i 1850-årene av tidligere statsminister Johan Nygaardsvolds bestefar Johan Johansen Nygaardsvold. Her vokste Johan Nygaardsvold opp sammen med sine foreldre, besteforeldre, to brødre og et søskenbarn. På plassen er det reist et minnesmerke hvor det står at Johan Nygaardsvold var statsminister i Norge i åra 1935-1945. Faren døde i 1897 og i 1898 ble stuebygningen flytta ned til Johan Nygaardsvold gate i Hommelvik og er i dag gjort om til Museum. Les mer: Johan Nygaardsvold Museum

Malvik sørvest

BAKKEN SKOLE

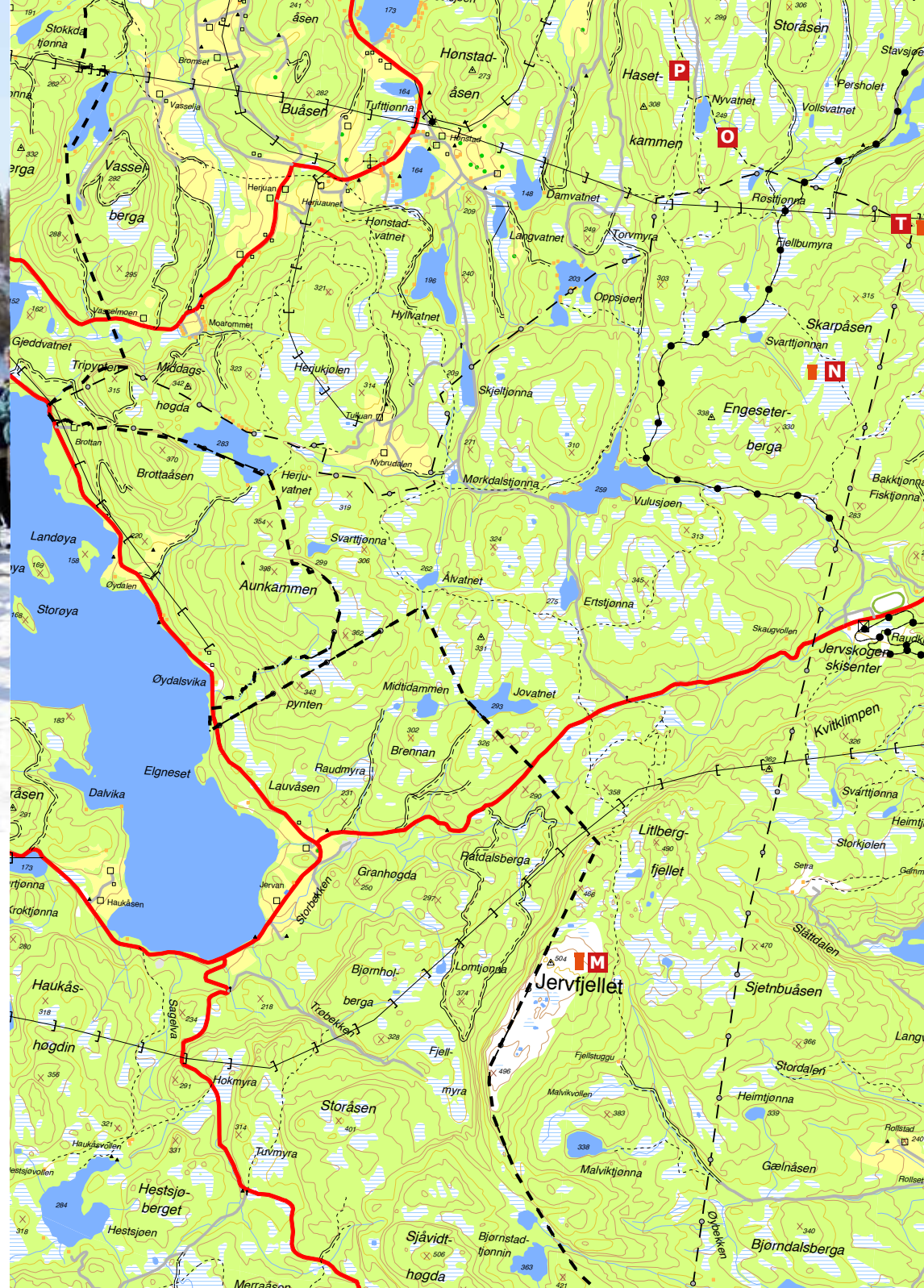
Husmannssønnen Johan Nygaardsvold fikk sin skolegang på Bakken skole. Vi kan tenke oss at livet på husmannsplassen sammen med skolevegen, som var på om lag en halv mil hver vei, utvilsomt var med på å forme statsministeremnet.

MALVIKMARKA

Denne betegnelsen dekker foruten selve Malvikmarka også områdene sør for Hommelvik og i Mostadmark. Marka med fiskevatn og turterreng er en populær og kjærkommen ressurs for folk i Malvik. Her finnes et godt utbygd nett av merkede sommer og vinterløyper. Det er pareringsplasser for utmarksturer på Sveberg, Hønstad, Sekkhølet, Jervskogen og ved Langnesset i Foldsjøen.

JERVFJELLET OG FINN-PÅL-STUGGU

Tar du turen opp gjennom fjellfurskogen i søndre del av Malvikmarka, kommer du til Jervfjellet, 504 m.o.h. Fjellet er et naturlig turmål og kan på en klar dag by på utsikt både til Jonsvannet, Malvikmarka og Sylan. På sørsiden av fjellet, like ved stien, ligger en berghule, Finn-Pål-stuggu. Hula (nå i Trondheim kommune) har fått navnet etter Finn-Pål som søkte tilflukt her etter at han ble jaget fra hjembygda si i Sverige. Finn-Pålstuggu kan fremdeles gi ly til vandringsfolk som trenger skjul for natten. Historien om Finn-Pål er et spennende og interessant "tidsbilde" fra første halvdel av 1700-tallet.

M Trulsen
N Skarpåsen
T Merkespynten

P Hasetkammen
O Nyvatnet

F Malvik sør

GAMLE ILDSTEDER

Malvik kommune ligger i et landskap med en 10.000 år gammel kulturhistorie. Sporene kan ligge skjult eller godt synlig i landskapet. Rundt Foldsjøen er det registrert ildsteder fra steinalderen – ca. 9000 år tilbake. Flere steder i kommunen er det funnet våpen og redskaper av stein. meter, og studere rester etter tidligere installasjoner for tømmerfløtning og landbruksaktivitet. Homladalen har et sjeldent biologisk mangfold og spesielt det fuktige "regnskogsområdet" rundt Storfossen har mange verdifulle biotoper.

23 MARIKILDEN OG MARIAALTERET

Ved gården Volden Øvre i Mostadmark ligger Maria-kilden og Mariaalteret K. I førkristen tid var det et gudehov på stedet, og kilden nedenfor åsen var viet til en vassvette (overnaturlig vesen i nordisk folketro). Da kristendommen kom til landet, ble det bygget en kirke over gudehovet. Kirken og den helsebringende kilden under åsryggen ble viet til St. Maria. Mariakirken skriver seg fra tida mellom 1000 og 1550 e.Kr. Kirken er i dag borte – et alter er bygget til dens minne. Kilden og kirken ble et valfart- og kultussted. Pilegrimer langveis fra søkte

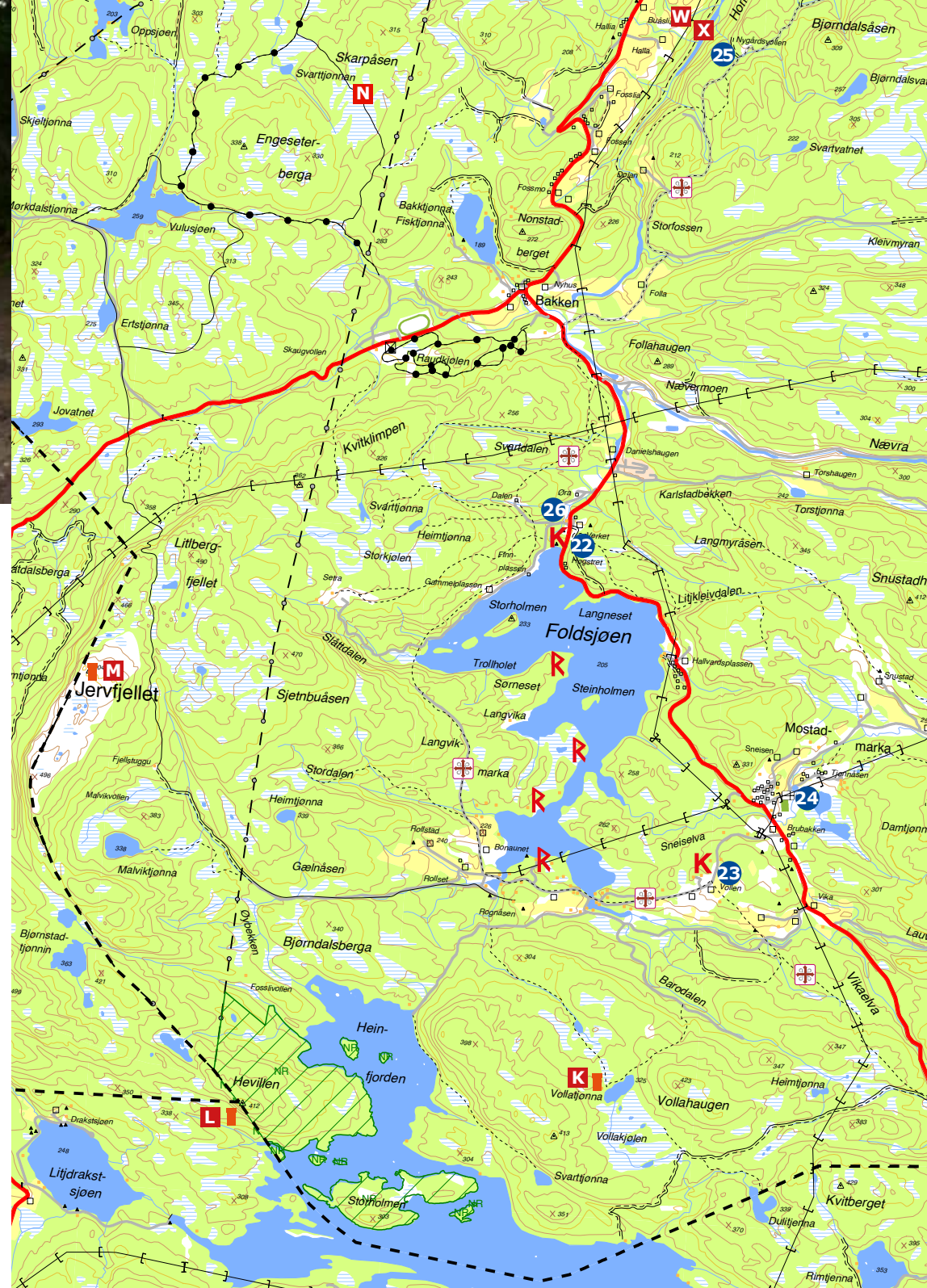
frelse ved kirken og helbred ved kilden på sin vei til Nidaros. De kom østfra gjennom Tydal og Ta Homlastien til Storfossen. En tur langs stien ved Homlavassdraget mellom Fosstrø og Nesset er å anbefale. Her kan du nyte naturen, bl.a. Storfossen med et Selbu på en veistrekning som kalles Romboleden (se s. 8).

PILEGRIMSLEDEN OG KJERKSTIEN

Pilegrimsleden kommer inn i Malvik fra Stjørdal. Den krysser kommunegrensa mellom Stormyra og Bjørnholhaugen. Etter reformasjonen i 1537 ble pilegrimsgang forbudt ved dødsstraff, og Mariakapellet og den helsebringende kilden glemt. Opparbeidelsen av Pilegrimsleden er forsøkt lagt etter gamle ferdsselsårer, men er samtidig tilpasset terrenget og lagt i tilknytning til historiske minnesmerker. Pilegrimsleden møter Romboleden ved Bakken.

24 MOSTADMARK KAPELL

som ligger på Sneisen i Mostadmark, ble åpnet 15. juni 1986. Kapellet er tegnet av arkitektfirmaet Risan & Risan. Det tilhører Hommelvik sokn, og har samme sogneprest som Hommelvik kirke. Om lag 300 personer sokner til Mostadmark kapell.

- 22 Mostadmark jernverk
- 23 Mariaalteret og Mariakilden
- 24 Mostadmark kapell
- 25 Nygaardsvollen

- 26 Bautaen over Arnt Sæther
- K Vollatjønn
- L Hevillen

- W Buhølen
- X Nygaardsvollen
- M Trulsen

Homla. Foto: Odd-Rune Wang.

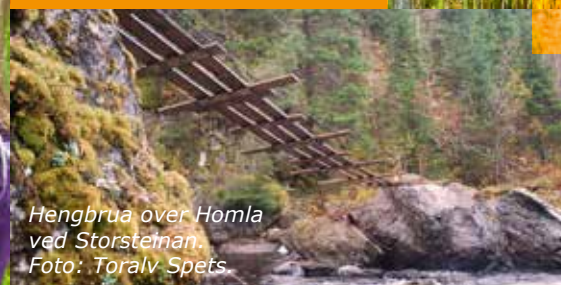
Sveagruva. Foto: Roy Høgstad.

Vennatjønnå. Foto: Odd-Rune Wang.

Homlastien. Foto: Odd-Rune Wang.

Hengbrua over Homla ved Storsteinan. Foto: Toralf Spets.

Pilgrimsskilt. Foto: Renate Eliassen.

22 MOSTADMARK JERNVERK

I Mostadmark lå det fra midten av 1600-tallet et jernverk. Jernverket ble første gang startet opp av presten og industrimannen Bernt Brunsmann. Malmen ble i starten hentet i nærområdet blant annet fra Vennafjellet. Verket var i drift i tre perioder over et tidsrom på 215 år. Fra 1822 produserte verket vanlig støpgods, stang og borjern, ankere og dregger, spiker og båndjern. Særlig oppnådde verkets skipsanker et utmerket renommé. Til produksjonen på verket fantes i tillegg til vanlige arbeidere også spesialarbeidere som masmeister,

hammersmeder, spikersmeder og hyttedrenger. Siste masovnbåsing ble utført sommeren 1872. Jernverket ble lagt ned omkring 1877. Les mer på side 35.

26 BAUTAEN OVER ARNT SÆTHER

står ved Mostadmark Jernverk like nedenfor demningen til Foldsjøen i Mostadmark ca. 1 mil sør for Hommelvik sentrum etter fylkesveg 963. Bautaen ble reist av sambygdingene etter krigen. Sæther døde 29.1.1945 i tysk fangenskap. Sæthers navn forekommer også på samlebautaen på Hommelvik kirkegård.

Storfossen. Foto: Odd-Rune Wang.

G Malvik sørøst

TUR TIL LÅNKVOLLEN

Turen opp fra Høybyen og til Lånkvollen er populær. Etter Bjørnrommet går turen inn i Stjørdal kommune og retning Røsttjønnin og Lånkvollen. På Lånkvollen er det ei lita koje som er satt opp, til fri benyttelse for de som kommer dit. Like ved Lånkvollen ligger Svulluskardet, som i følge sagnet skal inneha en stor sølvskatt. Etter en rast på Lånkvollen anbefales retur om begge Røsttjønnene i retning Håsetdammen. Da passerer du kommunegrensa mellom Malvik og Stjørdal igjen. Fra Håsetdammen går man ned igjen til Høybyen og Hommelvik.

27 HØIBYTRØA

På husmannsplassen Høybytrøa, også kalt Bjørnrommet, vokste Kronprinsesse Mette Marit Tjessem Høibys farfar, Bjarne Høyby (f. 1903) opp. På 1920-tallet ble det dårlige tider og Bjarne Høyby flyttet til Kristiansand. Plassen er i dag rydda og har bevarte rester av tufter etter flere hus. Grunnmuren etter våningshuset er tydelig, og den gamle trappehella ligger der den lå. Bak i området ligger ruinene av en jordkjeller.

27 Høybytrøa

D Bjørnrommet
E Håsetdammen
F Nilsdalen

G Litfjellet
H Engfjellet
I Sveagrava
J Lauvdalæen

Museer

10 JOHAN NYGAARDSVOLD MUSEUM

Beliggenhet: Johan Nygaardsvold gt. 35, 7550 Hommelvik.
Atkomst: Avkjørsel ved Hommelvik kirke, følg skilt merket museum.
Parkering: Ved museet.
Tilgjengelighet: Bygningene er vanskelig tilgjengelig for rullestol.

Det er en enkel og annerledes statsministerbolig som er gjort om til museum. Historien om Johan Nygaardsvold er historien om husmannsgutten fra Hommelvik som ble statsminister i Norge. En biografisk utstilling i første etasje tegner et nært og personlig portrett av mennesket bak politikerens. Teksten er basert på sitater hentet fra Nygaardsvolds dagbøker og eget forfatterskap og uttrykker hans tanker og innerste følelser. Et album inneholder private fotografier, og et utvalg av hans mange taler kan høres på radio. Et dokumentarprogram gir også et sterkt og gripende bilde av personen og politikerens Johan Nygaardsvold. Biblioteket og arbeidsrommet å urørt fra Nygaardsvolds tid og det inngir en stemningsfull atmosfære. De mange bøkene vitner om hans store litterære interesse. Kjøkkenet med spiskammers er rekonstruert tilbake til begynnelsen av 1950-årene, og er i hovedsak innredet med gjenstander som har tilhørt familien. Den politiske utstillingen i andre etasje omhandler Nygaardsvolds politiske

biografi og gir et innblikk i Norges politiske utvikling – lokalt, regionalt og nasjonalt, ca 1850-1952. Vi får høre om Nygaardsvolds tidlige politiske karriere i ungdomslaget Vikingen og vi følger hans lokalpolitiske karriere fra medlem av skolestyret til ordfører. Hans rikspolitiske karriere er tematisk framstilt og utstillingen avsluttes med hans 70-å dag 6. sept. 1949. Utstillingen forteller ogs. om Hommelviks industrielle utvikling, som for øvrig kan ses å en video utarbeidet av historielagene i Malvik. I utstillingen er det anledning til å fordype seg i ulike typer arkivmateriale som tidligere ikke har vært tilgjengelig. Her er personlige brev, avisutklipp, telegrammer, notater og protokollførsel. Johan Nygaardsvold Museum har lansert et interaktivt undervisningsopplegg spesielt rettet mot videregående skoler, og den digitale versjonen er ogs. tilgjengelig i museet. Ny fotoutstilling i storruset, åpnet 2010, forteller historien om Johan Nygaardsvolds gate, Folkets Hus, Samvirkelaget og arbeiderbevegelsen i Hommelvik. Les mer: www.gubben.no

Foto: Håkon Midtsand Andersen.

11 JAKOBSLI MUSEUM

Beliggenhet: Selbuveien 9, 7550 Hommelvik
Atkomst: Avkjørsel fra Hommelvik sentrum mot Selbustrand, 4. hus på høyre hånd.
Parkering: Hommelvik sentrum
Tilgjengelighet: Bygningene er vanskelig tilgjengelig for rullestol.
Jakobsli museum drives av Historielaget Hommelviks Venner.

Den gamle arbeiderboligen ligger midt i Hommelvik og er en av få gårdseiendommer i sitt slag som er bevart i Hommelvik sentrum. Tunet er et lukket firkanttun med våningshus, stabbur og en større uthusbygning i vinkel. Her har blant annet vært både storrus og stall. Bak i hagen å en liten dukkestue. Deler av første etasje er innredet som en arbeiderbolig med stue og kjøkken. Innredningen er fra 1950-årene, og på veggene henger fotografier av husets tidligere beboere ekteparet Haagen Jakobsen og Anna Mathilde Larsdatter Halvorsen, også kalt Tella. De bygde Jakobsli i 1890, og fikk fire barn. Første etasje inneholder også en gammel skolestue som blant annet er innredet med inventar fra Bakken skole i Hommelvik. Her er et gammelt kateter og et orgel, gamle pulter, lese- og sangbøker, pedagogiske plansjer og et utvalg av eldre kart. I skolestua kan man oppleve en gammeldags skoletime. I 2. etasje er en leilighet med stue, kjøkken og sovekammers innredet i eldre stil fra mellomkrigstiden. Her er også et kirkerom hvor vi finner inventar og gjenstander fra Hommelvik kirkes første år. Et av rom-

mene i andre etasje brukes til skiftende utstillinger. I stabburet er "Thorshaugsamlingen" utstilt. Samlingen er en privat gave, og utstillingen inneholder gjenstander knyttet til eldre gårdshistorie. I andre etasje i stabburet er utstilt eldre ski- og annet vintersportsutstyr. Begge utstillingene er teksten og illustrert med fotografier. Storruset er innredet med originalt inventar og her er muligheter for å oppleve eldre dagers klesvask og stell av klær. En av Hommelviks første vaskemaskiner, som er produsert i Hommelvik, er utstilt her. Her er også utstyr for safting, sylting og baking. Historielaget har en større samling ovnsmodeller fra Hommelvik Verft og støperi og noen av disse er utstilt i våningshuset. Laget har samlet inn og forvalter også en større fotosamling som omfatter ca 1500 fotografier av nyere og eldre dato fra Malviks historie: industri og arbeidsliv, håndverk og husflid, lag- og foreningsliv, sport, ferie og fritid, portretter, bygninger med mer. Historielaget Hommelviks Venner har god kontakt med skolene. Laget arrangerer ulike temautstillinger og har årlige julearrangementer.

Fjølstadtrøa. Fotos: Odd-Rune Wang.

1 FJØLSTADTRØA HUSMANNSPLASS

Beliggenhet: 5 km sør for Vikhammersenteret.
Atkomst: Kommer en gamle E6 østfra, ta Forbordsveien fra gamle E6 ved Malvik kirke. Fra vest ta av gamle E6 på Væresletta og følg fylkesveien merket til Bostad. Kommer en motorveien, ta av i Leistadkrysset sørover mot Bostad. Bilvei helt fram.
Parkering: Stor parkeringsplass med plass for busser.
Tilgjengelighet: Bygningene er vanskelig tilgjengelig for rullestol.

Fjølstadtrøa husmannsplass ble bygslet i 1851. Datter på Fjølstad, Serine Arntsdatter Fjølstad (f 1809) og hennes ektemann Hans Larsen Roten (f. 1813), startet å rydde plassen. På Fjølstadtrøa ble det drevet variert jordbruk med dyrking av korn, poteter og gras. I tillegg sanket de lauv. I 1865 hadde de 1 ku, 4 sauer og 1 gris, og de sådde 1/4 tønne bygg, 1 tønne havre og satte 2 tønner poteter. Husmannsplassen tilhørte samme familie til 1986. Da overdro siste bruker, Sverre Saugen, bygninger, innbo og løsøre til Malvik historielag. I 1999 eksproprieterte Malvik kommune ca 49 mål innmark i tilknytning til bygningene. Historielaget er ansvarlige for forvaltning og drift av plassen. Siden overtakelsen har de utført et omfattende restaureringsarbeid. Museet ligger idyllisk til innved Fjølstadåsen og ved en eldre ferdselsvei. Eiendommen består av våningshus, låve, tilflyttet stabbur og relativt nybygg masstu. Historielagets hovedmål med museet er å spre kunnskap til nye generasjoner om bo- og levevilkårene hos husmannsfamilier og småbrukere på atten- og nittenhundretallet. Dette

søkes oppnådd ved å åpne bygningene for besøkende. I stuebygningen får en et godt inntrykk av forholdene på en husmannsplass i første halvdel av 1900-tallet. Huset er innredet med inventar og gjenstander som for det meste har hørt til plassen og inneholder bl a flere eldre vedovner. I stua lå den gamle salongen med hjemmevevde setetrekk. På loftet finner en både et skomakerverksted og et klesloft med en oppsatt vev som var i bruk av siste eier. Her henger også diverse drakttekstiler. På soverommet er bevart et eldre elektrisk opplegg med tvunnet glansgarnsledning. I låve og bur finnes redskaper og utstyr typisk for driftsformer på husmannsplasser og småbruk. På jorda, som er en del av museet, driver historielaget gardsdrift med gamle arbeidsteknikker. I samarbeid med skoler får elever være med på å sette og ta opp poteter. Det dyrkes litt havre som skjæres med sigd, og det drives gammeldags slåttønn der interesserte inviteres til å delta. I tillegg til å vise gamle driftsformer ønsker historielaget å bevare og pleie kulturlandskapet og ivareta det biologiske mangfoldet.

Foto: Mostadmark Jernverks venner

22 MOSTADMARK JERNVERK

Beliggenhet: Ved utløpet av Foldsjøen, ca 10,5 km sør for Hommelvik
Atkomst: Følg skilt til Mostadmark mot Selbustrand
Parkering: Fri parkering.
Kontakt: Historielaget Mostadmark Jernverks Venner eller Malvik kommune Virksomhet kultur
Tilgjengelighet: Friluftsmuseet er i hovedsak tilgjengelig for rullestol.

Museet ligger vakkert til i et turområde med opparbeidede stier. Mostadmark jernverk er et av de mest bevaringsverdige jernverkene i Norge. Verket startet jern- og stålproduksjonen i 1657 og smeltingen ble innstilt i 1872. Driften var inndelt i tre driftsperioder, og produksjonen besto blant annet av krigsmateriell, ovner, diverse støpejern og ulike stålprodukter, bl.a. spiker. Det var også sagbruksvirksomhet på området og denne fortsatte til 1880-årene. På den nordre verkstomta finner vi rester av fundamenter etter Norges eldste masovnrui fra 1657. Den gamle kontorbygningen "Contoiret" rommer en utstilling av redskaper og verktøy fra verkets ulike driftsperioder. Her er også installert en Mostadmarkovn med vasemotiv samt en ovnsplate med motiv av en same i pulk. Samemotivet er fra verkets andredriftsperiode og er det mest kjente motivet på Mostadmarkovnene. På Contoiret er også utstilt en modell i 1:100, som viser en oversikt over hele anlegget slik det så ut i mai 1856.

Gammelsmia er pietetsfullt restaurert og innredet med esse, blåsebelg og pipe. Her er lagt til rette for demonstrasjon av smedhåndverket. På området er også ei nysmie som brukes til demonstrasjoner. En annen bygning, Labbistuggu, er også flyttet tilbake til sin opprinnelige plass og satt i stand. Bygningen fungerte opprinnelig som hvilested for smedene og de andre arbeiderne på Verket. Mostadmark Jernverks Venner har nedlagt et betydelig arbeid med dokumentasjon og kildegranskning. Foreningen har blant annet kartlagt over 250 gruver og skjerp i Malvik, Selbu og Lånkealmenningen i tillegg til et foto- og gjenstandsarkiv på mer enn 200 katalognumre. Historielaget har også utarbeidet informasjonsbrosjyrer på norsk, tysk og engelsk. Her er årlige åpne arrangementer med teateroppsetninger og ulike demonstrasjoner av eldre tradisjonelt håndverk. En informasjonstavle på området forteller om verkets ulike driftsperioder og viser hvordan anlegget har vært brukt.

Foto: Renate Eliassen

Foto: Trude J. Arntsen

Denne brosjyren er en kulturhistorisk guide til områder og opplevelser i Malvik. Med utgangspunkt i denne håper vi å inspirere til søndagsturer og andre turer i nærmiljøet.

Kartene gir et overblikk over plasseringen av severdigheter, møteplasser, turmål og turpostkasser. I våre digitale kanaler kan dere også følge oss.

24 turer - 24 timer:
<http://www.malvik.kommune.no/24-turer-24-timer>

Facebook: Lev vel i Malvik
Instagram: #LevVelIMalvik #AktiviMalvik
#24turer24timer #iMalvik

Lev vel i malvik!

